

Burhanettin Duran

bduran@setav.org

UKRAYNA KRİZİNİN GELECEĞİ VE TÜRKİYE

Erdoğan'ın lider diplomasisi Rusya'nın hem güvenlik kaygılarını giderme hem de taleplerinin kabul edilemezliğini gösterme amacı taşıyor. NATO girişiminin başarılı olmasını dileyen Erdoğan, Türkiye'nin krizdeki pozisyonunu daha da netleştirdi: "Türkiye, NATO müttefiki olmanın yükümlülüklerini bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da yerine getirmeye devam edecektir."

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının 30. Yıldönümünde, dünya başkentleri Ukrayna krizindeki Batı-Rus gerilimine odaklandı. Moskova'nın eski Sovyet dünyasında Rus nüfuzunu pekiştirmek için yeni bir hamle içerisinde olduğu açık.

Son gerilim çerçevesinde Moskova, NATO'nun Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki askeri faaliyetlerine son vermesine ve Ukrayna dahil yeni üyelere kapıyı kapatmasına dair yazılı güvence talep ediyor. Ukrayna'nın NATO'ya girmesini "ulusal güvenlik" meselesi olarak görüyor. Diğer bir tabirle Rusya, Batı ile arasındaki güç denkleminde kendi lehine "kalıcı ve geri döndürülmez bir revizyon" istiyor.

"Doğu Avrupa ve Ukrayna" talebi kabul görmeyen Moskova, Washington'a karşı tehditlerde

bulunuyor. Küba ve Venezuela'da asker konuşlandırmaktan bahsediyor. Cenevre, Brüksel ve Viyana'daki diplomatik görüşmelerden bir sonuç çıkmazken, gerilim gün geçtikçe tırmanıyor.

Krizin İki Düzlemi ve Farklı Senaryolar

Amerikan istihbaratı Rusya'nın sahte bayrak operasyonu hazırlığı yaptığını ileri sürerken, Biden Rusya'nın harekete geçeceğinden neredeyse emin. ABD ve NATO'dan istediği yazılı güvenceleri alamayan Putin'in hangi senaryoyu sahneye koyacağı merak konusu.

Biden, siber saldırı ve Rus subayların ayrılıkçılara desteği formunda "küçük bir istila" ile çok sayıda Rus askerinin Ukrayna'ya girmesi anlamındaki kapsamlı bir işgal arasında fark gördüğünü basın toplantısında açık etti.

İlk senaryoda Rusya'ya verilecek tepkide NATO müttefiklerinin görüş farklılıkları olduğunu söyledi. İkincisi için ise "Rusya Ukrayna'yı işgal ederse bu, dünyada İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en önemli olay olur" cümlesini kullandı.

Batı ittifakının elindeki en önemli koz, gerekirse Putin'i ve etrafını da hedefleyen ekonomik yaptırımlar uygulamak. Geçmiş yaptırımları aşabilen ve yaptırımdan ürkmeyen Putin'in "hiç görmediği yaptırım" tehdidi karşısında geri adım atması beklenmiyor. Batı medyası Putin'in hamlelerini "büyük bir imparatorluğu yeniden inşa etme girişimi" olarak görse de Rus aklında Sovyetler'in dağılması döneminde Batı ve ABD'nin verdiği sözü tutmamış olması var. Hatta Sovyet imparatorluğunun dağılması sırasında başta olan Mikail Gorbaçov, geçen ay bir mülakatta ABD'nin "zafer kazandık kibriyle NATO'yu genişlettiğini" söyleyerek bunu açıkça dile getirdi.

Putin'in Ukrayna'da gerilimi yükseltmesi NATO'nun geleceğini de tartışma gündemine soktu. Kuşkusuz NATO'nun demode olduğunu söyleyen Trump döneminde değiliz. Ancak Biden'in da Ukrayna gerilimi üzerinden Transatlantik ittifakı toparlaması kolay görünmüyor. İçeride Rusya politikası konusunda kafalar hayli karışık. Mevcut gerilim sadece Rusya ve Ukrayna arasında Donbas bölgesi krizi değil. Hatta mesele Ukrayna'nın NATO'ya girmesinden Kremlin'in duyduğu "ulusal güvenlik" kaygısından da ötede.

Bunlar elbette önemli ve krizin ilk düzlemini oluşturuyor. İkinci bir düzlem var ki orada Putin'in hesabı daha büyük. Batı ittifakı ve Rusya arasındaki ilişkilerin geleceğini belirleyecek "büyük bir pazarlığı" dayatıyor. Aslında bu, Sovyetler Birliği'nin dağılması döneminden kalma eski bir hesap. Ancak Biden'in, Putin'in NATO'nun genişlemesinin durmasına dair yazılı güvence talebini karşılaması mümkün değil. Doğu Avrupa'daki askeri konuşlanmalardan geri adım atması da çok ciddi bir taviz olarak görülür. İşte

Ukrayna gerilimindeki bu büyük güçler denklemi sebebiyle, Putin öncelikle Biden ile stratejik bir pazarlık peşinde.

Kısa sürede çözülmesi beklenmeyen bu gerilimde önümüzde üç senaryo var. İlki, bu büyük pazarlıktan bazı kazanımlar elde eden Putin, gerilimi düşürmeyi seçebilir. Ve o noktada Putin-Zelenski görüşmesinin önü açılır. İkincisi, Putin, Biden'dan istediklerini alamaz ve Batı ittifakının siyasi ve ekonomik yaptırımlarının yüksek maliyeti karşısında gerilimi düşürmeyi tercih ederse, bu durumda yine Zelenski ile müzakere etmeyi faydalı görebilir. Üçüncüsü ise istediklerini alamayan Putin'in Ukrayna'da çatışmayı seçmesidir.

Bu tür bir çatışma da sınırlı olabilir, aksi takdirde dünyanın taşımakta zorlanacağı yeni bir kutuplaşma başlayacaktır. Bu üç seçenek açısından da Erdoğan'ın Putin ve Zelenski ile lider diplomasisi seçeneğini seslendirmesi çok değerli. Kırım'ın ilhakını kabul etmeyen Türkiye, Ukrayna'nın bütünlüğünden yana. İyi ilişkiler içerisinde olduğu Rusya ve Ukrayna'nın Donbas krizini müzakere ile çözmesini istiyor. Yine Rusya, Kafkaslar'da olduğu gibi Karadeniz'de de istikrarın sağlanmasında Türkiye ile çalışmayı daha uygun görebilir. Hasılı, çevresindeki bölgelerde barışı, istikrarı ve iş birliğini öncelleyen Türkiye'nin uzun süreceği anlaşılan Ukrayna krizinin her aşamasında üsteleneceği etkin roller var.

ABD ve NATO, Ukrayna krizinde geri adım atmadı. NATO'nun açık kapı politikasına sahip çıkarak "Ukrayna'nın hiçbir zaman NATO üyesi yapılmaması" yönündeki Rus talebini reddetti. Kamuoyuna açıklanmayan Amerikan yazılı cevabında önerilen "diplomatik çözümün" tam olarak ne olduğu ve Rusya'nın tepkisinin mahiyeti merak konusu.

Kremlin Sözcüsü Peskov, cevabın Rusya'nın temel güvenlik endişelerini hesap etmediğini ancak ABD ile diyalogun devam edeceğini söyledi. Kremlin, Rusya ve Batı arasındaki gerilimi Soğuk

Savaş dönemine benzetmekte de beis görmüyor. Bir kez daha top, Rus lider Putin'in sahasında.

Krizin Çözümü İçin Türkiye Devrede

Ukrayna gerilimini düşürmek için diplomasiye ağırlık veren başkentler arasında Ankara da öne çıkıyor. Cenevre'deki görüşmenin sürdüğü gün Cumhurbaşkanı Erdoğan, Rusya ve Ukrayna arasında savaş çıkmasının bölge için tehlikesine değindi.

Türkiye'nin iyi ilişkiler içerisinde olduğu bu iki ülke arasında "barışın hâkim olması için arabuluculuk" yapabileceğini tekrarladı: "Şimdi önümde bir Ukrayna ziyareti var. Bu arada belki Sayın Putin ile telefonla veya Moskova ziyareti olabilir. Biz bölgede barışın hakim olmasını istiyoruz. Üzerimize ne düşerse yapmaya hazırız."

Erdoğan, daha önce kapalı kapılar ardında Rus lider Putin'e söylediği "arabuluculuk" teklifini bugünlerde daha yüksek sesle dile getiriyor. Hem Rusya hem de Ukrayna ile geniş iş birlikleri olan Türkiye'nin bu iki ülkenin çatışması ihtimalinden duyduğu rahatsızlık ortada. Türkiye, bir çatışma sebebiyle savunma sanayisinden enerji ve turizme uzanan alanlarda milli çıkarlarının zedelenmesini arzu etmiyor. Kaldı ki, NATO'nun önemli üyelerinden birisi olarak Türkiye istese de bu krizin dışında kalamaz.

Yine, tüm dünyada "Ne oluyor, yeniden soğuk savaş mı geliyor?" sorusunu sorduran bu krizde, Erdoğan'ın inisiyatif alması da hiç şaşırtıcı değil. Ukrayna Cumhurbaşkanı Zelenski, Erdoğan'ın arabuluculuğu konusunda istekli. Peki Putin bu teklife hangi şartlarda ve ne zaman sıcak bakar?

ABD ve NATO ile Rusya arasındaki yazışma trafiği devam ederken Kremlin Sözcüsü Peskov, Putin'in Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın davetini kabul ettiği, Covid durumu ve programı uygun olduğunda Türkiye'ye geleceği açıklamasını yaptı.

Son gerilim çerçevesinde Moskova, NATO'nun Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki askeri faaliyetlerine son vermesine ve Ukrayna dahil yeni üyelere kapıyı kapatmasına dair yazılı güvence talep ediyor. Ukrayna'nın NATO'ya girmesini "ulusal güvenlik" meselesi olarak görüyor. Diğer bir tabirle Rusya, Batı ile arasındaki güç denkleminde kendi lehine "kalıcı ve geri döndürülemez bir revizyon" istiyor.

Rusya ile gerilimin ardından NATO, Avrupa'nın doğusunda varlığını artırıyor

NATO'NUN DOĞU VE GÜNEYDOĞU AVRUPA'DAKİ MEVCUDİYETİ

DOĞU VE GÜNEYDOĞUYA TAKVİYE

- ABD**
6 adet F-15 uçağını Estonya'ya gönderdi
- DANİMARKA**
Baltık Denizine bir firkateyn, Litvanya'ya dört F-16 uçağı konuşlandıracak
- İSPANYA**
Bulgaristan'a savaş uçakları göndermeyi planlıyor

- FRANSA**
Romanya'ya asker göndermeye hazır
- HOLLANDA**
Bulgaristan'a 2 adet F-35 savaş uçağı gönderecek

ESTONYA
İNGİLTERE liderlik ediyor
Ülkede, Danimarka, Fransa ve İzlanda askerleri bulunuyor

LİTVANYA
ALMANYA liderlik ediyor
Belçika, Çekya, İzlanda, Lüksemburg, Hollanda ve Norveç'in askerlerinden oluşuyor

POLONYA
ABD liderlik ediyor
Hırvatistan, Romanya ve İngiltere'den askerler görev yapıyor

ROMANYA VE BULGARİSTAN
Yaklaşık 4 bin kişilik kara kuvveti görev yapıyor
Ülkeler kendi hava devriye misyonlarını yürütüyor, NATO destek veriyor
ABD'nin iki ülkede askerleri bulunuyor

LETONYA
KANADA liderlik ediyor
Aranavutluk, Çekya, İzlanda, İtalya, Karadağ, Polonya, Slovakya, Slovenya ve İspanya'nın askerleri görevli

BELARUS RUSYA

UKRAYNA

TÜRKİYE

Kuşkusuz Putin'in Ankara ziyareti çok boyutlu düzlemde enerji ve savunmadan Suriye'ye kadar ikili ve bölgesel ilişkileri içerecek. Ancak Erdoğan'ın bu ay başında Ukrayna'ya gideceği ve Putin ile Zelenski'yi bir araya getirme fikrini birkaç kez seslendirdiği hatırlandığında "Acaba mevcut krizde Türkiye devreye mi giriyor?" sorusu akıllara geldi.

Putin için Ukrayna krizinin öncelikle ABD ve NATO ile büyük pazarlık meselesi olduğunu biliyoruz. Bu yüzden Putin, mevcut gerilimi bir süre daha devam ettirmekte fayda görürse, Erdoğan ile Ukrayna krizini kapalı kapılar ardında konuşmayı tercih edebilir. Ancak Zelenski ile Türkiye'de bir araya gelmeyi ise ABD ile yürüttüğü diplomasiye göre kabul edebilir.

NATO İçinde Konsolidasyon Artıyor

Kriz yönetimi açısından bakıldığında başta Putin'in eli daha güçlü görünüyordu. Ancak Moskova'nın maksimalist taleplerini ABD ve Avrupa'nın kabul etmesi de mümkün değildi. Nitekim Biden yönetimi mevcut krizle ABD'nin küresel liderlik iddiasının test edildiğinin farkında.

Doğalgazda Rusya'ya bağımlılığı sebebiyle Almanya orta yolcu bir tavır alıyorsa da Batı ittifakı Rusya'yı yatıştırma yolunu seçmek istemiyor. Bir yandan en ağır ekonomik yaptırım tehditleri yapılıyor, diğer yandan Ukrayna'ya silah yardımı devam ediyor.

Zaman geçtikçe NATO içerisinde konsolidasyon artıyor. Ukrayna işgale direnme konusunda kararlı. Baltık ülkeleri ve Doğu Avrupa da "Rus tehdidinden" daha fazla ürker konumda. Donbas'taki ayrılıkçıları zaten destekleyen Rusya'nın "küçük işgal" yoluyla elde edecekleri ile bunun sonucunda kaybedeceklerine dair iyi bir hesap yapması gerekiyor.

Erdoğan da ısrarla Putin'e bunu hatırlatıyor: "Rusya'nın Ukrayna'ya silahlı bir saldırı ve işgal yoluna gitmeyeceğini temenni ediyorum. Zira böyle bir adım ne Rusya için ne de

bölgemiz için akılcı bir hareket olamaz... Rusya'yı dinlemeye ve varsa makul güvenlik kaygılarını gidermeye yönelik anlamlı bir diyaloga da ihtiyaç olduğu anlaşılıyor. Rusya'ya da bazı taleplerinin niye kabul edilemez olduğunu anlatmamız lazım ve bu yönde de bir diyalogun NATO'nun Rusya tarafından daha iyi anlaşılmasını veya anlatılmasını sağlayacağına inanıyorum."

Erdoğan'ın lider diplomasisi Rusya'nın hem güvenlik kaygılarını giderme hem de taleplerinin kabul edilemezliğini gösterme amacı taşıyor. NATO girişiminin başarılı olmasını dileyen Erdoğan, Türkiye'nin krizdeki pozisyonunu daha da netleştirdi: "Türkiye, NATO müttefiki olmanın yükümlülüklerini bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da yerine getirmeye devam edecektir."

NATO üyesi Türkiye'nin Rusya ve Ukrayna ile aynı anda iyi ilişkiler içerisinde olmasını bu kriz ortamında "ciddi bir risk" olarak görenler var. Ben aksi görüşteyim. Kanaatimce, Ukrayna krizinin seyri, yakın bir dönemde Türkiye'nin diplomatik çabalarını önemli hale getiren bir noktaya gelebilir. Dolayısıyla Erdoğan'ın Ukrayna ve Putin'in Ankara ziyaretlerini bu şekilde görmekte fayda var. **K**

Batı ittifakının elindeki en önemli koz gerekirse Putin'i ve etrafını da hedefleyen ekonomik yaptırımlar uygulamak. Geçmiş yaptırımları aşabilen ve yaptırımdan ürkmeyen Putin'in "hiç görmediği yaptırım" tehdidi karşısında geri adım atması beklenmiyor. Batı medyası Putin'in hamlelerini "büyük bir imparatorluğu yeniden inşa girişimi" olarak görse de Rus aklında Sovyetler'in dağılması döneminde Batı ve ABD'nin verdiği sözü tutmamış olması var.